

A NEW RECORD OF *PARNOPES GRANDIOR* (PALLAS, 1771) (HYMENOPTERA: CHRISIDIDAE) IN THE MASURIAN LAKE DISTRICT

Summary

On 11 July 2020 a female *Parnopes grandior* (Pallas, 1771) (Photos 1, 2) was observed on sandy fallow fields near the village of Zdory (Pisz municipality) on the eastern edge of the Masurian Landscape Park. It was the second record of this species in the Masurian Lake District and the first after almost a hundred years.

Keywords: *Parnopes grandior*, Hymenoptera, Masurian Lake District, new record.

Received – September 2021, accepted – November 2021

Marian Szymkiewicz, Elżbieta Szymkiewicz

**BOGATE STANOWISKO SMUKWY BIAŁOPLAMEJ
SCOLIA SEXMACULATA (MÜLLER, 1766) (HYMENOPTERA:
SCOLIIDAE) NA POJEZIERZU MAZURSKIM**

W trakcie badań faunistycznych prowadzonych we wschodniej części mezo-regionu Kraina Wielkich Jezior Mazurskich w pobliżu miejscowości Okragłe (UTM EE67) (gm. Wydminy woj. warmińsko-mazurskie) wykryto bogate stanowisko smukwy białoplamej *Scolia sexmaculata*. W dniu 24 VI 2021 r. penetrując nadjeziorny stok o wystawie południowej porośnięty ciepłolubną roślinnością psammofilną zauważono liczne smukwy białoplame (fot. 1). Na powierzchni liczącej ok. 150 m² liczebność błonkówek oceniono na ok. 50-60 osobników. Tak duże skupienie smukw w jednym miejscu sugerowało, że może to być miejsce rójki tych owadów. Smukwy białoplame żerowały na kwiatkach licznie tu występującego rozchodnika ostrego *Sedum sacrum*, pyleńca pospolitego *Berteroa incana*, rumiana żółtego *Cota tinctoria* i nielicznego żmijowca zwyczajnego *Echium vulgare*. W czasie słonecznego dnia i przy temperaturze przekraczającej 25°C błonkówki były ruchliwe, zrywały się z nagrzanego podłoża i porastających je roślin przemieszczając się o kilka metrów, część po kilku minutach ponownie wracała. Podczas kolejnej wizyty 28 VI 2021 r. w godzinach południowych w czasie upalnej pogody owady były wyjątkowo ruchliwe. Nie żerowały na kwiatkach jak wcześniej, a jedynie na krótko przysiadły by odpocząć (fot. 2). Prawdopodobnie był to szczyt okresu godowego, napotkano osobniki kopulujące oraz zaobserwowano samicę wkopującą się w piasek w poszukiwaniu larw gatunku żywicielskiego. Na kontrolowanej powierzchni były nimi prawdopodobnie należące do poświętnikowatych pędraki łąnochy pobrzęcza *Oxythyrea funesta*, ponieważ na kwitnących żmijowcach

zwyczajnych napotkano osiem żerujących imagines tego gatunku. W sypkim piasku z frakcją niewielkich kamyków samica smukwy znikła pod powierzchnią w ciągu kilku sekund. Owad przebywał pod ziemią 8 minut i wyszedł na powierzchnię w odległości 15 cm od miejsca wejścia. W trakcie następnej wizyty w dniu 18 VII wykryto tylko dwa osobniki, co świadczyłoby o zakończonej rójce.

Fot. 1. Fragment biotopu – miejsce rójki smukwy białopłamej *S. sexmaculata*, 24 VI 2021 (fot. M. Szymkiewicz)

Photo 1. A biotope fragment that was a swarming site of *S. sexmaculata*, 24 June 2021 (Photo M. Szymkiewicz)

Smukwa białopłama jest jednym z dwóch przedstawicieli rodzaju *Scolia* w naszej faunie. Od bardziej znanej i umieszczonej w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Bezkręgowce (Głowaciński i Nowacki 2004) smukwy kosmatej *Scolia hirta* jest wyraźnie mniejsza i nie tak jaskrawo ubarwiona. Długość ciała smukwy białopłamej waha się od 10 do 16 mm, a smukwy kosmatej od 15 do nawet 24 mm (Puławski 1963). Charakterystycznym elementem wyglądu smukwy białopłamej są cztery bladożółte plamy po bokach odwłoka na II i III tergicie (czasem także

i IV) (Puławski 1963). Jednakże w przeciwieństwie do szerokich, jaskrawożółtych przepasek odwłokowych smukwy kosmatej rzucających się w oczy już z większej odległości, to zauważenie bladej żółtych plam smukwy białopłamej jest trudniejsze, zwłaszcza dla osób nieopatrzonej z tym gatunkiem. Błonkówka ta osiąga w Polsce północną granicę zasięgu geograficznego i jest gatunkiem rzadkim, a lokalnie bardzo rzadkim (Stolarz i Rzępała 2017).

Fot. 2. Smukwa białopłama *S. sexmaculata* – samica z nie w pełni rozwiniętymi skrzydłami, 28 VI 2021 (fot. M. Szymkiewicz)

Photo 2. *S. sexmaculata* – female with not fully developed wings, 28 July 2021 (Photo M. Szymkiewicz)

W opracowaniu przedstawiającym dotychczasowy stan wiedzy o obu przedstawicielach rodzaju *Scolia* w Polsce wynika, że liczba stanowisk smukwy białopłamej jest znacznie mniejsza aniżeli uważanej za rzadką smukwy kosmatej (Olszewski *et al.* 2016). W Polsce smukwa białopłama była notowana głównie w południowej, centralnej i wschodniej części kraju (Olszewski *et al.* 2016), a do niedawna, w przeciwieństwie do smukwy kosmatej, doniesienia poświęcone temu gatunkowi

były bardzo nieliczne. W ostatnich latach ta sytuacja się zmienia i pojawia się wiele doniesień na temat nowych stanowisk tego gatunku w różnych regionach Polski, np. Król (2015), Stolarz i Rzępała (2017), Biwo (2017), Bury (2018), Smolis *et al.* (2019), Kilińska (2019), Gwardjan (2020), Stolarz *et al.* (2021). Nadal niewiele informacji pochodzi z terenów Polski północno-wschodniej, Pomorza i północnej części Wielkopolski. W makroregionie Pojezierze Mazurskie (Kondracki 2000) gatunek ten po raz pierwszy został odnotowany w 1972 r. w Puszczy Piskiej w Rucianem-Nidzie (Olszewski *et al.* 2016). Drugie stwierdzenie miało miejsce dopiero w 2015 r., gdy 16 VII obserwowano samicę na kwiatach lebiodki pospolitej *Origanum vulgare* na odłogowanych, piaszczystych polach k. miejscowości Dobry Lasek (gm. Piecki) na zachodnim obrzeżu Puszczy Piskiej (M. Szymkiewicz dane niepubl.). Opisane w niniejszym doniesieniu stanowisko z południowych krańców gm. Wydmyny jest dopiero trzecim stwierdzeniem w granicach tego makroregionu. Natomiast w granicach Pojezierza Mazurskiego w rozumieniu Katalogu Fauny Polskiej błonkówkę tę obserwowano także na wschodnich i zachodnich obrzeżach tej rozległej krainy zoogeograficznej. Na wschodzie smukwa białopłama była obserwowana w Czerwonym Krzyżu w Wigierskim Parku Narodowym, gdzie 3 VII 1989 r. odłowiono jednego samca (Olszewski *et al.* 2016) i na wschodnich obrzeżach Puszczy Augustowskiej (Kowalczyk 1992). W zachodniej części regionu gatunek ten był obserwowany w miejscowościach: Wielkie Rychnowy, gdzie 14 VII 1973 r. odłowiono samca i dwie samice oraz Sierakowo, gdzie błonkówki te widywano w latach 2011-2013 (Olszewski *et al.* 2016).

W świetle opublikowanych materiałów z ostatnich lat (Król (2015), Olszewski *et al.* (2016), Biwo (2017), Stolarz i Rzępała (2017), Bury (2018), Smolis *et al.* (2019), Kilińska (2019), Gwardjan (2020), Stolarz *et al.* (2021)) najwięcej, 12 osobników, obserwowano na Wyżynie Małopolskiej w obrębie Wzgórz Pińczowskich i 11 na Pustyni Błędowskiej na Górnym Śląsku (Olszewski *et al.* 2016). Na tym tle skupienie 50-60 osobników w miejscowości Okragłe na Pojezierzu Mazurskim jest zjawiskiem wyjątkowym.

Literatura

- Biwo T. 2017. Występowanie błonkówek z rodzaju *Scolia* (Hymenoptera: Scoliidae) na Opolszczyźnie. *Fragmenta Naturae* 50: 1-5.
- Bury J. 2018. Nowe dane na temat *Scolia hirta* (Schränk, 1781) oraz *Scolia sexmaculata* (O. F. Müller, 1775) (Hymenoptera: Scoliidae) w południowo-wschodniej Polsce. *Wiadomości Entomologiczne* 37: 64.
- Głowaciński Z., Nowacki J. 2004 (red.). Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. IOP PAN, Akademia Rolnicza im. A. Cieszkowskiego, Kraków.
- Gwardjan M. 2020. Nowe stanowiska smukwy białopłamej *Scolia sexmaculata* (O. F. Müller, 1766) (Hymenoptera: Scoliidae) na Wyżynie Małopolskiej. *Naturalia* 6: 141-143.

- Kilińska B. 2019. Nowe stwierdzenie smukwy białopłamej na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej. *Przeгляд Przyrodniczy* 30,1: 90-92.
- Kondracki J. 2000. *Geografia regionalna Polski*. Wyd. II. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Kowalczyk J. K. 1991. Materiały do znajomości żądłówek (Hymenoptera, Aculeata) Puszczy Augustowskiej. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Zoologica et Anthropologica* 7: 115-129.
- Król G. 2015. Nowe stanowiska smukw *Scolia hirta* i *Scolia sexmaculata* w województwie świętokrzyskim. *Chrońmy Przyrodę Ojczyzną* 71, 5: 396-400.
- Olszewski P., Wiśniowski B., Bogusch P., Pawlikowski T., Krzyżyński M. 2016. Distributional History and Presents Status of the species of the Family Scoliidae (Hymenoptera) in Poland and the Czech Republic. *Acta Zoologica Bulgarica* 68: 43-54.
- Puławski W. 1963. Klucze do oznaczania owadów Polski. XXIV. Błonkówki – Hymenoptera. Sapygidae, Scoliidae, Tiphidae, Methocidae, Myrmonidae, Mutilidae. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Smolis A., Michoła P., Sikora A., Regner J., Stajszczyk M., Szymański E. M., Badurowicz K., Fomal P., Gołębiak A., Wykrota K., Zajac K., Kadej M. 2019. Nowe stanowiska smukwy kosmatej *Scolia hirta* Schrank i smukwy białopłamej *Scolis sexmaculata* Müller (Hymenoptera, Scoliidae) w Polsce. *Przyroda Sudetów* 22: 107-118.
- Stolarz P., Chmielewski S., Steć J., Kociniak S. 2021. Nowe stanowiska smukwy białopłamej *Scolia sexmaculata* (Müller, 1766) i smukwy kosmatej *Scolia hirta* (Schrank, 1781) (Vespoidea, Scoliidae) w środkowej Polsce. *Fragmenta Naturae* 54: 58-63.
- Stolarz P., Rzępała M. 2017. Nowe stanowiska smukwy białopłamej *Scolia sexmaculata* (Müller, 1766) na Nizinie Mazowieckiej. *Fragmenta Naturae* 50: 46-49.

Adres autorów:

Muzeum Przyrody w Olsztynie (Oddział Muzeum Warmii i Mazur) ul. Metalowa 8. 10-603 Olsztyn, e-mail: marian.szymkiewicz@wp.pl

ABUNDANT OCCURRENCE OF *SCOLIA SEXMACULATA* (MÜLLER, 1766) (HYMENOPTERA: SCOLIIDAE) AT THE SITE IN THE MASURIAN LAKE DISTRICT

Summary

This note reports the abundant occurrence of Hymenoptera species: *Scolia sexmaculata* documented at the site in the Masurian Lake District (NE Poland). On the lakeside slope of the southern exposure covered with xerothermic vegetation, a swarm of these insects, consisting of ca 50-60 individuals, was found (Photos 1-2).